

ההחלטה על גירוש הפליטים ועוצמתה הרכה של ישראל

ד"ר רועי קיבריק*

המאמר פורסם בדבר ראשון ב-10 באפריל 2018

בימים אלו אנו מציינים את יום הזיכרון לשואה ולגבורה. השואה טבועה בנו. גם עבור מי שמשפחתו לא נספתה בשואה, השואה הפכה להיות חלק מזהותו. השואה הפכה להיות חלק ממי שאנחנו וממה שאנו עושים, חלק מהסיפור של כולנו. השואה הפכה להיות חלק מהסיפור הישראלי. היא עומדת בבסיס ההצדקה המוסרית והפוליטית לקיומה של מדינת ישראל; היא עומדת בבסיס המוטיבציה לקיים ולהחזיק את הצבא הכי חזק – כדי שלעולם לא עוד; היא עומדת בבסיס הפחד שלנו משלטון סמכותני, והתובנה שגם בני אדם נאורים ומשכילים מסוגלים תחת תנאים מסוימים לבצע את הזוועות הנוראיות ביותר; היא עומדת בבסיס הבחירה שלנו להשתייך לעולם הנאור, הדמוקרטי-ליברלי, המכיר ומכבד את זכויות האדם והאזרח. השואה היא חלק חשוב ומרכזי בעוצמתה של מדינת ישראל.

לא מדובר כמובן על עוצמתה "הקשה" – הצבאית או הכלכלית – של מדינת ישראל, אלא על עוצמתה "הרכה" – דהיינו, הרוחנית והרעיונית. עוצמה רכה אינה מתייחסת לכמות הטנקים והמטוסים או לגובה התל"ג. עוצמה רכה מתייחסת לעוצמת המשיכה של הרעיונות, הערכים, התרבות ומדיניות-החוץ של מדינה. ככל שמדינות ושחקנים אחרים מסתכלים על פעילותה של מדינה ושואפים מתוך בחירה חופשית לחקות את התנהגותה, להצטרף אליה, לשתף עמה פעולה ולפעול למען קידום אותם ערכים, תרבות, רעיונות ואינטרסים – כך עוצמתה הרכה של המדינה רבה יותר.

וכמו שיש לתחזק את העוצמה הקשה, כך יש צורך לתחזק, לשמר ולפתח את העוצמה הרכה של המדינה. לאורך שנים, הצליחה מדינת ישראל להקרין עוצמה רכה משמעותית כמדינה אשר מצליחה לשמור על ערכים דמוקרטיים וליברלים גם נוכח אתגרים ביטחוניים ועימותים צבאיים רבים. היא פעלה והצליחה להפוך עצמה למי שנתפסת כמובילה את המאבק באנטישמיות, בגזענות ובשנאת זרים בעולם. ההחלטות להשקיע בסיוע חוץ מיד עם הקמת המדינה ולקחת חלק בקידום אמנת הפליטים חיזקו את עוצמתה הרכה של ישראל, והיא זכתה מצד העולם בהכרה ובסמכות בתחומים אלו.

כאן נכנסת לתמונה ההתנהלות העכשווית של מדינת ישראל בזירת יחסי החוץ, והשלכותיה על עוצמתה הרכה. החודשים האחרונים הציבו מספר סוגיות בולטות על סדר היום, ובראשן הפליטים. החלטת ממשלת ישראל לגרש פליטים היא בעייתית מבחינה מוסרית, וזהו ההיבט המרכזי והמהותי דרכו יש לבחון אותה. כבנים ונכדים של ניצולי שואה ופליטים ממדינות רבות בעולם, כיהודים ופלסטינים, כבני-אדם, מוטלת עלינו חובה מוסרית לדאוג לפליטים.

אולם, להחלטה לגרש פליטים יש גם היבט בינלאומי הפוגע בעוצמתה הרכה של ישראל. מדינת ישראל התייחסה להחלטה לגרש פליטים כאל סוגיה ישראלית פנימית, אולם זאת לא המציאות. החלטה זו נתפסת בעולם כמנוגדת לחוק הבינלאומי ולנורמות הבינלאומיות העכשוויות, כפי שאלו באים לידי ביטוי באמנות ובפרוטוקולים בנושא פליטים, שעליהם ישראל חתומה. ההחלטה עירבה מדינות נוספות, גררה גינויים וביקורות ממוסדות בינלאומיים, מארגוני חברה אזרחית, ממחוקקים ודיפלומטים ברחבי העולם, ומחברי הקהילות היהודיות בעולם. ההחלטה הישראלית הפכה להיות סיפור המדווח בכל רחבי העולם.

ההחלטה על גירוש הפליטים לא שינתה אומנם באופן ניכר את מעמדה המדיני של ישראל ולא היו לה השלכות כלכליות מרחיקות לכת, אולם ההחלטה, החתימה על הסכם סודי עם מדינה שלישית, מניעת הליך בקשת מקלט הוגן וסביר, כליאת מבקשי המקלט – כל אלה פגעו והחלישו את עמדתה המוסרית של ישראל ואת

* ד"ר רועי קיבריק הוא מנהל המחקרים של מכון מיתוים. טור הדעה מתבסס על המאמר "[מבט מבחוץ על גירוש מבפנים](#)" אשר דן בהיבטים הבינלאומיים של החלטת גירוש הפליטים.

עוצמתה הרכה. לרגע היה נדמה שישראל בחרה לשקם את עוצמתה, ולהוביל לפתרון מוסרי והוגן של הבעיה תוך כדי שיתוף פעולה עם נציבות הפליטים של האו"ם, ותחת התנאים של החוק הבינלאומי. אולם, החלטת ראש הממשלה לחזור בו מהסיכום עם הנציבות, ובנוסף להשתלח בקרן החדשה לישראל, ארגון חברה אזרחית מרכזי ומשמעותי, רק הוסיפה הריסות שיש לשקם.

מבחינת ישראל, יש חשיבות לשמירה על עוצמתה הרכה – בייחוד בהיבט של הפליטים, שמתכתב עם מרכיבי הזהות הבסיסיים ביותר של האומה הישראלית. היבט זהותי זה עומד גם בבסיס הקשר האסטרטגי בין מדינת ישראל והעם היהודי. מאידך, לפגיעה בהיבט זה עלולה להיות משמעות מרחיקת לכת לגבי יכולתה של ישראל לבסס קשר חזק ואמיץ עם יהדות העולם, והיא עשויה להגביל את מדינת ישראל בהתמודדותה עם תופעות של גזענות, אנטישמיות ושנאת זרים ברחבי העולם.

בימים אלו מתמודדת מדינת ישראל עם חקיקה פולנית שמנסה למנוע את הצגת הסיפור ההיסטורי של השואה כהווייתו. מדינת ישראל נדרשת להתמודד עם חברותה של מפלגת החירות בעלת המקורות האנטישמיים בממשלה האוסטרית. מדינת ישראל נדרשת לבחור האם היא מגלה נאמנות למדינות מערב אירופה המקדמות ערכים ליברלים-דמוקרטיים (אך בהתאם לסולם ערכים זה גם מבקרות את הכיבוש וההתנחלויות) או פונות להתחבר למדינות במזרח אירופה ולרוסיה המקדמות כיום סולם ערכים פחות ליברלי ומחשיבות פחות סוגיות של זכויות אדם וחופש (ובהתאם לכך גם מבקרות פחות את ישראל על הכיבוש וההתנחלויות). ומדינת ישראל צריכה להחליט כיצד להתייחס לפליטים שהגיעו אליה מאפריקה ומבקשים סעד. לדרך בה תבחר ישראל להתנהל אל מול סוגיות אלו תהיינה השלכות מרחיקות לכת על עוצמתה ומקומה בין העמים.

על מנת לשמר ולחזק את עוצמתה הרכה, על מדינת ישראל לפעול בצורה עקבית וברורה אל מול תופעות של אנטישמיות, גזענות, שנאת זרים ופגיעה בזכויות אדם. עליה להמשיך ולשמש "אור לגויים", ולהוות דוגמה ומופת. אם מדינת ישראל רוצה למצוא שותפים שיצטרפו אליה גם בעתיד למאבק באנטישמיות ובגזענות, אין היא יכולה להרשות לעצמה לפעול לאורך זמן בגזענות ולפגוע בזכויות אדם – אחרת מי יקשיב ויאמין לה?